

К.Тыныстанов атындагы Ысык-Көл мамлекеттик
университетинин ректору, и.и.к., доцент А.А.Иманбаев.

5-февраль, 2021-жыл.

Аманалиева Гульнара Эсенбековнанын 13.00.02-окутуунун, тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган “Медициналык адистиктин студенттери үчүн окуу сөздүгүн түзүүнүн лингводидактикалык негиздери” аттуу диссертациясына жетектөөчү мекеме катары К.Тыныстанов атындагы Ысык-Көл мамлекеттик университетинин Кыргыз тили кафедрасынын

корутунду пикири

Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу.

Лингвистикалык илимдердин ичинен лексикографиянын өзүнө таандык болгон орду жана милдеттери бар. Лексикография, бир жагынан, сөздүктөр жана аларды түзүү жөнүндөгү илим болсо, экинчи жагынан ал сөздүктөрдү түзүү практикасынын өзү. Лексикографиянын лингвистика үчүн гана эмес, башка илимдер үчүн да зор мааниси бар, анткени илим тез жана кеңири өнүккөн азыркы доордо сөздүксүз турмуштун бир дагы чөйрөсүн элестетиш мүмкүн эмес. Илим менен техниканын кайсыл гана тармагын албайлы, алардагы терминологиялык сөздүктөрдүн түзүлүшү дагы лексикографиянын негизги принциптерине таянат. Заманбап илимий этапта студенттерди окутууда натыйжалуу боло турган, медициналык адистиктин студенттери үчүн орус-кыргыз окуу терминологиялык сөздүгүн конструкциялоодо түшүнүктүк жана процедуралык аппаратты түзүү зарылчылыгы келип чыкты. Ошол эле учурда лингвистикалык терминдик система менен натыйжалуу иштөөгө түрткү берген компьютердик версиясын жана электрондук сөздүктү

түзүү маселеси актуалдуу болуп, бул багыттагы изилдөө иштери жаңыдан гана колго алына баштады. Ошондуктан Г.Э.Аманалиеванын диссертациялык изилдөөсү үчүн тандап алган багытынын актуалдуулугу шексиз. Ошону менен катар иштин темасы да актуалдуу экени күмөн туудурбайт. Анткени медициналык адистиктин студенттери үчүн орусча-кыргызча окуу сөздүгүнө суроо талап жогору болсо да, лингвистикалык өңүттө иликтөөгө алына элек. Бул багыттан алганда, иштин темасынын өзү эле илимий кызыгуу жаратат.

Диссертациялык изилдөөнүн негизинде төмөнкүдөй жыйынтыктар алынган: -Терминологиялык сөздүк натыйжалуу дидактикалык каражат статусун алат, бул терминдик системага таандык медициналык терминдик лексиканын таксономитикалык мүнөздөмөсүн демонстрациялоону шарттайт;

-Сөздүк түзүмдүк жана семантикалык өз ара байланыштуу уячага бириктирилген медициналык тармактагы сөз-терминди инвентаризациялайт, ар бир лексикалык бирдиктин ички түзүмүн көрсөтөт, уячалардын мүчөлөрүнүн ортосундагы семантикалык байланышты аныктайт;

-Терминологиялык окуу сөздүктү түзүү жана медициналык терминдерди которуунун өзгөчөлүктөрүн издөө менен катар эле медициналык адистиктин студенттеринин кебин байытууда терминологиялык сөздүк менен иштөөнүн жана окутуунун лингводидактикалык негиздерин шарттай алат;

Диссертациялык изилдөөлөрдүн натыйжасында алынган теориялык жана практикалык жыйынтыктары ЖАКтын “Илимий даражаларды ыйгаруу эрежелерине” толук түрдө туура келет.

Изилдөө процессинде алынган илимий жаңылыктар тиешелүү деңгээлде негизделген жана жеткиликтүү. Диссертант Г.Э.Аманалиева өзүнүн изилдөөсүнүн теориялык жана методологиялык негизи катары түркологияда буга чейин топтолгон бай, илимий тажрыйбаларды, ошондой эле орус жана чет өлкөлүк окумуштуулардын илимий эмгектеринин, илимий изилдөөлөрүнүн тажрыйбасын алган. Изилдөө ишинде илимий стиль толук

сакталган, тили жеткиликтүү, түшүнүктүү жана орундуу берилген. Ашыкча терминдер менен диссертациянын тексттин оордоткон эмес. Изилдөөнүн жүрүшү композициялык жактан изилдөөнүн негизги логикасына баш ийдирилген.

Диссертациялык изилдөө процессинде келип чыккан жоболор, жыйынтыктар жана корутундулар жетиштүү деңгээлде илимий жаңылыктарды өз ичине камтыйт. Илимий өз алдынчалуулуктун деңгээли, жаңычылдык жана жоопкерчилик диссертациянын бардык бөлүмдөрүндө сакталган.

Изденүүчү тарабынан алынган **жыйынтыктар ички логикалык жана мазмундук бүтүндүгү** менен мүнөздөлөт. Анализдер бири экинчисин табигый түрдө улантуу менен, иштин мазмунунун идеялык бүтүндүгүн белгилеп турат. Автор тарабынан жасалган илимий тыянактар диссертациялык иштин материалдарына дал келет.

Диссертациялык иш теманын акуталдуулугу, изилдөөнүн негизги максаты жана милдеттери, илимий жана теориялык жаңылыгы, практикалык мааниси, коргоого коюлган негизги жоболор, изилдөөдө колдонулган методдор жана иштин апробациясы тууралуу маалыматтар берилген стандарттуу киришүүдөн, негизги үч баптан, корутунду жана колдонулган адабияттардын тизмесинен турат.

“Окуу сөздүгүн иштеп чыгуу жана түзүүнүн лингводидактикалык негиздери” деп аталган биринчи бапта диссертант сөздүктүн кызматын жана түзүмүн аныктап, сөздүктү түзүүнүн лингвистикалык жана дидактикалык негизи көрсөтүлгөн. Анализдин жыйынтыгында сунушталган системанын негизинде 7 спецификалык белгилер бөлүнүп, атайын таблицада ишенимдүү көрсөтүлгөн. Иште лексикографиялык системаны концептуалдуу моделдөөгө ишенимдүү анализ жүргүзүлгөн. Лексикографиялык системаны интерпретациялоонун методологиялык негизи катары, аныкталуучу звеносу

концептуалдык моделди түзүү болуп эсептелген, предметтик областтын семантикасын мүнөздөгөн, маалыматтык системанын атайын тиби үч деңгээлдүү архитектура кабыл алынган.

“Медициналык адистиктин студенттери үчүн орусча-кыргызча терминологиялык окуу сөздүгүн иштеп чыгуунун мазмуну жана методикасы” деп аталган экинчи бапта медициналык адистик боюнча лексикалык минимумду түзүү маселеси каралган. Орусча-кыргызча терминологиялык окуу сөздүгүндө медициналык лексиканы ранжирлөө жүргүзүлүп, медициналык адистиктин студенттери үчүн окуу сөздүгүн иштеп чыгуу жана аны түзүүнүн негизги принциптери ишенимдүү көрсөтүлгөн. Кыргыз тили сабагында 1-2-курстун студенттери үчүн орусча-кыргызча терминологиялык окуу сөздүгүн текшерүүнүн алгачкы этабы сунушталып, окуу сөздүгүн пайдалануу боюнча жыйынтыктар жана сунуштар берилген. Диссертациялык иште медицина терминологиясы динамикалуу жана ачык система экендиги, ал заман талабындагы керектөөгө карата өзгөрүп, ыңгайлашып турары, медицина илиминин өнүгүшү аны тастыктай турганы туура көрсөтүлгөн. Терминологиялык окуу сөздүгүн түзүүнүн негизги принциптери так белгиленген. Сунушталган окуу сөздүгү медициналык тармактагы сөз-терминди, уячада түзүмдүк жана семантикалык жактан бириктирилген мамилелештикти инвентаризациялап, ар бир лексикалык бирдиктин ички түзүмүн көрсөтүп, уячалардын мүчөлөрүнүн ортосундагы семантикалык байланышты аныктап, терминдердин котормолорун бере тургандыгына кенен мүнөздөмө берилген.

“Окуу сөздүгүн эксперименталдык текшерүү жана апробациялоо” деген үчүнчү бап эксперименттин программасын жана уюштуруу планын, эксперименттин жүрүшүн, жыйынтыктарын, тажрыйбалык-эксперименталдык иштин анализин камтыйт. Эксперименталдык иштин констатациялоо этабында методикалык камсыздоону жалпылоо жана медициналык терминди билүү деңгээли такталып, изилдөөнүн

жыйынтыгында медициналык адистиктер үчүн кыргыз тили окуу куралы жана кыргызча-орусча терминологиялык окуу сөздүгү иштелип чыккан. Үйрөтүүчү этапта окутуунун модели түзүлүп, сөздүк корду өнүктүрүү, билим деңгээлин баалоо иштери аткарылып, окутуудагы интерактивдүү методго басым жасалган. Интерактивдүү ыкма-студенттердин когнитивдик иште жандуу болушун, окуу булагын жеке өздөштүрүүсүн шарттайт деп туура жыйынтык чыгарылган. Жыйынтыктоочу жана текшерүүчү этапта эксперименталдык ишке жыйынтыктоо жүргүзүлүп, сунуштар иштелип чыккан. Эксперименталдык маалыматтар адистерди даярдоо системасында студенттерде негизги компетенцияны калыптандырууга иштелип чыккан методикалык ыктардын натыйжалуулугун толук негиздейт жана тастыктай алат.

Эксперименттин жүрүшү графика түрүндө берилип, педагогикалык эксперименттин жүрүшүндө сунушталган системанын концепциясы тастыкталган.

Диссертациянын корутундусунда изилдөөнүн негизги жыйынтыктары илимий негизде чыгарылган.

Издөнүүчү тарабынан чыгарылган изилдөөнүн жыйынтыктары илимий-теориялык мааниге гана ээ болбостон, практикалык жактан колдонуу мүмкүнчүлүгү да кеңири. Бул багытта практикалык сунуштар берилип, келечектеги адистерди багыттар боюнча окутууда медициналык адистер үчүн орусча-кыргызча сөздүктү түзүүнүн методологиясы, кыргыз тилинин практикалык сабагында кош тилдүү окуу сөздүгүнүн негизинде окутуунун технологиясы жана студенттердин өз алдынча иштеринин системасы иштелип чыккан. Мындан тышкары окуу сөздүгүн пайдалануу жана түзүү боюнча программаны, окуу куралын иштеп чыгуучу адистер үчүн практикалык сунуштар берилген.

Диссертациянын колдонмо мүнөздөгү натыйжалары ЖОЖдордун окутуучусуна студент-медиктерди окутууда каражат катары, кыргызча-орусча терминологиялык окуу сөздүгүн колдонуунун дидактикалык шарттары жөнүндө зарыл болгон шарттарды камсыз кылат жана билимди текшерүү, татаал процесстерди моделдөө, эксперименттерди жүргүзүүнү камсыздап, келечектеги изилдөөчүлөргө база катары кызмат кылары шексиз.

Изилдөөнүн негизги жоболору, тыянактары жана жыйынтыктары 5 окуу-методикалык колдонmodo жана 14 илимий макалада кеңири чагылдырылып, баяндамалар жасалган.

Автореферат диссертациянын мазмунуна дал келет. Анда изилдөөнүн негизги жыйынтыктары кыска жана сыйымдуу формада берилген. Диссертациянын авторефератында диссертацияда берилбеген ашыкча маалыматтар жок. Жалпысынан алганда, Г.Э.Аманалиеванын диссертациялык изилдөөсү диссертант тарабынан жекече аткарылган иш, терминологиялык лингвистикадагы жаңыча илимий мамиле, көз караш катары мүнөздөлөт. Иш илимий стилдин талаптарына ылайык системалуу жана сабаттуу жазылган.

Жогоруда айтылгандар менен катар, иштеги айрым жагдайларды сын-сунуш, же сунуш-кеңеши иретинде көрсөтө кетүүгө негиздер бар:

1. Диссертант теманын актуалдуулугун көрсөтүүдө: “... кыргыз тили коомдун бардык тармактарында кеңири колдонулуу менен, жаңы демге ээ болду. Мамлекеттик тилде басылып чыккан адабияттардын саны өстү...” деп эң туура белгилеген, бирок диссертациялык ишти өзү мамлекеттик тилде жаза алган эмес;
2. Колдонулган адабияттардын тизмесин КР ЖАКтын Инструкциясында көрсөтүлгөн талапка ылайык формада берүү керек.

Бирок көрсөтүлгөн жагдайлар изилдөөнүн жалпы концепциясына олуттуу өзгөртүү киргизип, илимий-теориялык маанисин төмөндөтө албайт деп айтууга болот.

Жогоруда айтылгандардын негизинде К.Тыныстанов атындагы Ысык-Көл мамлекеттик университетинин Кыргыз тили кафедрасынын отурумун чечим кылат:

1. Аманалиева Гульнура Эсенбековнанын 13.00.02-окутуунун, тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган “Медициналык адистиктин студенттери үчүн окуу сөздүгүн түзүүнүн лингводидактикалык негиздери” аттуу диссертациялык изилдөөсү диссертант тарабынан жекече аткарылган, КР ЖАКтын кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына толук жооп берген иш деп эсептелсин жана ачык коргоого сунуш кылынсын.

2. Аманалиева Гульнура Эсенбековнанын 13.00.02-окутуунун, тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп табылсын. (макул-10, каршы-жок. калыс-жок.)

Корутунду пикир филология илимдеринин кандидаты, доцент А.К.Койлубаева жана филология илимдеринин кандидаты, ЫМУнун доценти Т.Ж.Асирдинова тарабынан түзүлгөн.

Отурумдун төрайымы,

ф.и.к., ЫМУнун доценти: Т.Ж.Асирдинова.

Катчысы: Ж.Түмөнбаева.

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. И. АРАБАЕВА

05.02.2021
ОТДЕЛ
КАДРОВ

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

ЫРАСТАЙМЫН
Окумуштуулар Кеңешинин
КАТЧЫСЫ

05.02.2021 ж.г.